

Олена Яковенко,

канд. іст. наук, ст. наук. співроб.,

Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського,

Україна, Київ

СУЧАСНІ АСПЕКТИ НОРМАТИВНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАНДАРТИЗАЦІЇ У БІБЛІОТЕЧНІЙ СФЕРІ

У статті визначено основні поняття, мету, принципи, ключові напрями стандартизації. Висвітлено окремі аспекти діяльності органів стандартизації: центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері стандартизації; центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері стандартизації; національного органу стандартизації; технічних комітетів стандартизації; підприємств, установ, організацій, які здійснюють стандартизацію. Розглянуто нормативне забезпечення стандартизації в незалежній Україні, зокрема Закон України «Про стандартизацію» (2014), інші нормативні документи – ДСТУ, накази центрального органу виконавчої влади у сфері стандартизації, Положення про ТК, Положення про ПК. Визначено, що одним з основних результатів стандартизації є розроблення, впровадження, розповсюдження міжнародних і національних стандартів, зокрема в бібліотечній сфері. Охарактеризовано нові міжнародні стандарти, яким надано статус національних: ДСТУ ISO 2789:2016 (ISO 2789:2013, IDT) Information and documentation – International library statistics. Інформація та документація. Міжнародна бібліотечна статистика, ДСТУ ISO 11620:2016 (ISO 11620:2014, IDT) Information and documentation – Library performance indicators. Інформація та документація. Показники функціонування бібліотек, ДСТУ ISO 16439:2016 (ISO 16439:2014, IDT) Information and documentation – Methods and procedures for assessing the impact of libraries. Інформація та документація. Методи та процедури оцінювання впливу бібліотек.

Ключові слова: стандартизація, органи стандартизації, міжнародний стандарт, національний стандарт, бібліотечна сфера, Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського (НБУВ).

Інтеграція України у світовий інформаційний простір, розвиток кооперації бібліотек різних відомств, регіонів і країн з метою вдосконалення обслуговування користувачів, впровадження інформаційно-комуніка-

ційних технологій у практику роботи бібліотек, необхідність сумісності окремих елементів бібліотечно-інформаційної діяльності, раціональне використання інформаційних ресурсів, підвищення рівня продуктивності праці зумовили потребу в активізації дій бібліотечної спільноти в галузі стандартизації.

Мета статті – розгляд нормативної бази стандартизації в незалежній Україні, розроблення і впровадження національних та міжнародних стандартів у бібліотечній сфері.

Аналіз наукових досліджень та публікацій засвідчив відсутність цілісного бачення щодо нормативного забезпечення стандартизації у бібліотечній галузі. Під час дослідження вивчено законодавчі, організаційно-розпорядчі документи; матеріали з офіційних сайтів організацій, які здійснюють стандартизацію; монографії В. Сицко, О. Єланцевої з питань стандартизації; статті українських фахівців, у яких розглянуто проблеми розроблення, впровадження стандартів, гармонізації українських національних стандартів з міжнародними.

Згідно з визначенням, наданим Міжнародною організацією зі стандартизації (ISO) та Міжнародною електротехнічною комісією (IEC), *стандартизація* – це діяльність, спрямована на досягнення оптимального ступеня впорядкованості в певній сфері шляхом встановлення положень для загального й неодноразового використання щодо реальних або потенційних завдань [15].

Головна мета стандартизації полягає в захисті інтересів споживачів і держави щодо якості продукції, процесів та послуг. Крім того, стандартизація сприяє науково-технічному прогресу, технічній та інформаційній сумісності, раціональному використанню ресурсів, порівнянню результатів досліджень, технічних, статистичних показників діяльності, підвищенню конкурентоспроможності продуктів і послуг.

Стандартизація здійснюється згідно з такими принципами:

- добровільне використання стандартів і забезпечення їх застосування за однакових умов;
- максимальне врахування при розробці стандартів інтересів зацікавлених осіб (збалансованість інтересів сторін);
- використання міжнародних стандартів як основи для розроблення або їх прийняття як національних стандартів;
- чіткість формулювань положень стандартів;
- об'єктивність перевірки положень стандартів, що в нематеріальній сфері послуг, зокрема в бібліотечній галузі, здійснюється з використанням експертних оцінок і соціологічних методів;

– комплексність стандартизації, яка передбачає взаємозв'язок, узгодження вимог до характеристик послуг і умов обслуговування, визначення термінів введення нормативних документів, планування всіх етапів життєвого циклу групи однорідних послуг [3, с. 42–43].

Стандартизацію розглядають у трьох ключових напрямках: як науку, як практичну діяльність, як елемент керування якістю. Як наука стандартизація розробляє науково обґрунтовані терміни, визначає принципи, методи державного регулювання й управління в конкретній сфері діяльності. Як практична діяльність стандартизація пов'язана з розробкою, впровадженням і використанням нормативних документів, контролем за виконанням викладених у них вимог, правил та норм, фінансуванням у сфері суспільного життя. Як елемент керування якістю цей вид діяльності сприяє прискоренню науково-технічного прогресу, інтенсифікації виробництва продуктів і послуг, підвищенню його ефективності [13, с. 6].

Формування державної системи стандартизації у незалежній Україні почалося в 1991–1992 рр. з урахуванням принципів, вироблених Міждержавною радою зі стандартизації, метрології і сертифікації країн СНД, та спадкоємності з раніше чинною системою стандартизації.

З 1993 р. Україна стала повноважним членом міжнародної організації зі стандартизації (ISO) та Міжнародної електротехнічної комісії (IEC), членом-кореспондентом Міжнародної організації законодавчої метрології (OIML), Європейського комітету зі стандартизації (CEN), членом Міжнародної інформаційної мережі (ISONET), приєдналася до Кодексу добросовісної практики щодо розробки та використання стандартів Європейського комітету зі стандартизації тощо. Україна взяла на себе зобов'язання щодо узгодження законодавства, стандартів, норм, правил і сертифікації з європейськими у рамках договору з Європейським Союзом [1, 2]. Створена в країні нова система стандартизації базувалася на правових засадах, встановлених Законом України «Про стандартизацію», прийнятим у 2001 р. [10]. Він втратив чинність на підставі Закону «Про стандартизацію», прийнятого в червні 2014 р., який визначає правові й організаційні засади стандартизації і спрямований на забезпечення формування й реалізацію державної політики у відповідній сфері. У січні 2015 р. до цього Закону Верховною Радою України було внесено зміни [11].

Основними передумовами внесення змін до законодавства України в галузі стандартизації стали: гармонізація державної системи стандартизації з Кодексом усталеної практики з розробки, прийняття, використання стандартів; гармонізація державних стандартів з міжнародними

(регіональними) стандартами; участь у роботі відповідних міжнародних організацій; інформаційна взаємодія з іншими організаціями.

Згідно зі ст. 11 чинного Закону «Про стандартизацію» (2014) центральним органом виконавчої влади України, що реалізує державну політику у сфері стандартизації, утворено державне підприємство, яке не підлягає приватизації і виконує функції національного органу стандартизації (НОС). Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 26.11.2014 р. № 1163-р визначено, що функції національного органу стандартизації виконує державне підприємство «Український науково-дослідний і навчальний центр проблем стандартизації, сертифікації та якості» (ДП «УкрНДНЦ»), утворене постановою Кабінету Міністрів України від 21 серпня 2003 р. № 1337 [4].

Закон і розпорядження набрали чинності з 03.01.2015 р., до цього часу функції НОС виконувало Міністерство економічного розвитку і торгівлі України (www.me.gov.ua). Нині відділ стандартизації Міністерства продовжує виконувати функції із забезпечення нормативно-правового регулювання, визначення пріоритетних напрямів розвитку, інформування та надання роз'яснень щодо реалізації державної політики у сфері стандартизації; погодження програми робіт з національної стандартизації, основоположних стандартів; здійснення контролю за дотриманням НОС процедур у сфері стандартизації; замовлення послуг з виконання робіт з національної стандартизації за рахунок коштів Державного бюджету України.

До повноважень НОС, зокрема, належить:

- підготовка, затвердження програми робіт з національної стандартизації;
- організація та координація діяльності щодо розроблення, прийняття, перевірки, перегляду, скасування і відновлення дії національних стандартів;
- участь у підготовці міжнародних, регіональних стандартів, що розробляються відповідними міжнародними та регіональними організаціями стандартизації, членом яких є НОС;
- прийняття рішень щодо створення, припинення діяльності технічних комітетів (ТК) стандартизації, визначення сфери та координація їхньої діяльності;
- видання, відтворення та розповсюдження національних стандартів;
- формування і ведення національного фонду нормативних документів [5].

На сьогодні ДП «УкрНДНЦ» проходить процес ребрендингу, тобто зміни назви на ДП «Українське агентство зі стандартизації» (UAS).

Крім НОС, органами стандартизації є технічні комітети (ТК) стандартизації та інші підприємства, установи й організації, які займаються стандартизацією. ТК стандартизації здійснюють розроблення, погодження, перевірку та перегляд національних стандартів згідно із закріпленими за ними об'єктами стандартизації; беруть участь у формуванні програми робіт з національної стандартизації та в діяльності відповідних ТК міжнародних і регіональних організацій стандартизації.

В Україні діє 183 ТК стандартизації у різних сферах діяльності, функції секретаріатів яких виконують організації, установи, вищі навчальні заклади, науково-дослідні та проектно-конструкторські інститути, науково-виробничі об'єднання.

Робочою групою, створеною наказом ДП «УкрНДНЦ» від 23 листопада 2015 р. № 156, згідно з правилами, встановленими в національній стандартизації України, розроблено «Процедури створення, діяльності та припинення діяльності ТК стандартизації» (ДСТУ 1.14:2015) (чинний з 1 квітня 2016 р.). У стандарті, зокрема, визначено принципи та критерії створення, повноваження, структуру ТК, основні засади його діяльності, організаційні форми роботи, планування і порядок звітування, процедури голосування, припинення діяльності, оприлюднення інформації про ТК. У стандарті зафіксовано, що ТК стандартизації здійснюють свою діяльність згідно з Положеннями про них [12].

У сфері інформації, документознавства, видавничої, бібліотечної та архівної справ на підставі наказу Державного комітету стандартизації, метрології та сертифікації України від 10 грудня 2001 р. № 608 розпочав свою діяльність ТК 144 «Інформація і документація». Функції секретаріату ТК 144 виконує Український інститут науково-технічної експертизи та інформації (УкрІНТЕІ). У своїй діяльності ТК керується Положенням про ТК 144, розробленим відповідно до вимог ДСТУ 1.14:2015 і затвердженим Держспоживстандартом України від 15 січня 2003 р. № 4. У 2016 р. розроблено проект оновленого Положення про ТК 144 (на сьогодні не затверджене). Статус спостерігача (О-члена) Міжнародного ТК ISO/TC 46 «Information and documentation» надає можливість ТК 144 брати участь у міжнародній стандартизації [14].

Колективними членами ТК 144, зокрема, є: УкрІНТЕІ, окремі регіональні центри НТІ, науково-дослідні, проектно-конструкторські, технологічні інститути й товариства, науково-навчальні центри України,

Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського (НБУВ), Національна бібліотека України ім. Ярослава Мудрого [14].

У структурі ТК 144 з метою виконання робіт за визначеними об'єктами стандартизації, закріпленими за ТК із відповідним розподілом меж компетенцій, функціонують чотири підкомітети (ПК): ПК 1 «Інформаційна діяльність, обмін інформацією у галузі культурної спадщини, документації та видавничої справи»; ПК 2 «Інформаційні технології в створенні та організації документації»; ПК 3 «Архівна справа»; ПК 4 «Бібліотечна діяльність».

ПК 4 «Бібліотечна діяльність» було утворено згідно з Наказом ДП «УкрНДНЦ» «Про внесення змін до керівного складу ТК 144 та внесення змін до структури ТК 144» від 6 грудня 2016 р. № 407 внаслідок поділу ПК 3 «Бібліотечна та архівна справа» на два окремі підкомітети відповідно до сфер їхньої діяльності. За ПК 4 «Бібліотечна діяльність» закріплено об'єкт стандартизації згідно з Українським класифікатором нормативних документів ДК 004:2008–01.140.20 Інформатика (в частині бібліотечної справи).

НБУВ надала лист-згоду від 06.07.2016 р. № 37/368 щодо створення ПК 4 «Бібліотечна діяльність», здійснення функцій секретаріату та призначення його головою О. Василенко, директора Інституту бібліотекознавства цієї установи.

Упродовж 2016–2017 рр. секретаріатом ПК 4 здійснено ряд організаційних заходів щодо формування складу підкомітету, підготовлено проект Положення про ПК 4 «Бібліотечна діяльність».

До провідних бібліотек України різного відомчого підпорядкування були направлені запрошення з пропозицією взяти участь у вирішенні завдань зі стандартизації у галузі бібліотечної справи та делегувати повноважних представників від їхніх установ. До складу ПК 4 «Бібліотечна діяльність» увійшли 25 повноважних представників із 20 українських бібліотек.

Серед колективних членів ПК 4 – Національні бібліотеки України з Києва, Львова, Одеси; державні наукові бібліотеки з Києва, Харкова; обласні універсальні наукові бібліотеки з Кропивницького, Івано-Франківська; наукові бібліотеки національних університетів Києва, Львова, Одеси, Харкова.

Проектом Положення про ПК 4 «Бібліотечна діяльність» визначено такі основні напрями його діяльності:

– розроблення, розгляд, узгодження й підготовка до затвердження проектів нормативних документів (НД) у галузі бібліотечної діяльності;

- розгляд пропозицій щодо внесення змін до існуючих НД або їх перегляду чи скасування;
- сприяння використанню міжнародних і національних норм, стандартів;
- співпраця з іншими підкомітетами в споріднених сферах діяльності;
- розроблення частини проекту програми робіт зі стандартизації за закріпленими за ПК 4 об'єктами стандартизації або сферами діяльності;
- формування інформаційних ресурсів, надання консультативної допомоги з питань стандартизації у бібліотечній галузі.

Забезпечення взаємодії між бібліотечними фахівцями, які входять до складу ПК 4, відбуватиметься шляхом організації наукових, методичних і практичних заходів, спрямованих на консолідацію, тобто зміцнення, укріплення й об'єднання зусиль з метою досягнення спільних цілей у галузі стандартизації бібліотечної діяльності.

Налагодження ефективної взаємодії у цій сфері сприятиме використанню потенціалу компетентних співробітників вищезазначених установ; обміну досвідом; удосконаленню організації діяльності бібліотек України в цілому.

Основними результатами стандартизації є розроблення та впровадження НД. Одним з їхніх видів є стандарт – нормативний документ, заснований на консенсусі, прийнятий визнаним органом, що встановлює для загального й неодноразового використання правила, настанови або характеристики щодо діяльності чи її результатів, та спрямований на досягнення оптимального ступеня впорядкованості в певній сфері [11].

При розробці стандартів дуже важливо досягти консенсусу, тобто загальної згоди, що характеризується відсутністю серйозних заперечень з істотних питань у більшості заінтересованих сторін та досягається в результаті процедури, спрямованої на врахування думки всіх сторін і зближення розбіжних поглядів [11].

У прийнятті рішення методом консенсусу мають брати участь якомога більше активних учасників спільної справи, які спроможні зробити власний вагомий внесок щодо надання пропозицій і доповнень, прагнути до прийнятного для всіх ефективного вирішення питань, досягти найкращого з можливих варіантів рішення для групи або її членів. Досягти консенсусу можливо за рахунок переконливих доказів або спростувань певних відомостей чи положень у процесі неформальних дискусій та особистої взаємодії фахівців.

У сучасній системі стандартизації України стандарти залежно від сфери дії поділяються на: міждержавні (міжнародні, або міжнаціональні), які розроблені та прийняті міжнародними організаціями (ISO, ІЕС тощо); державні стандарти України (ДСТУ), республіканські стандарти (РСТ) колишньої УРСР, прийняті до 1991 р., які застосовують як державні до моменту їх заміни чи скасування; настановні документи України (керівні нормативні документи та рекомендації); державні класифікатори України; стандарти підприємств і фірм (технічні умови), прийняті їхніми керівниками та зареєстровані компетентними органами зі стандартизації [2].

Останнім часом в Україні, як і в усьому світі, поширюється практика прямого застосування стандартів міжнародних організацій у статусі національних стандартів. Міжнародні стандарти (МС) запроваджуються як національні за умови їх прийняття центральним органом виконавчої влади у сфері стандартизації. Прийняття МС – це опублікування національного стандарту, що ґрунтується на відповідному міжнародному стандарті, чи підтвердження того, що міжнародний стандарт має той самий статус, що і національний стандарт, із зазначенням будь-яких відхилень від міжнародного стандарту [8].

МС – документи, які приймаються міжнародними організаціями на добровільній основі. Вони є юридично необов'язковими для виконання, носять рекомендаційний характер. Кожна країна має право застосовувати їх цілком, окремими розділами або не застосовувати.

Для розробки МС за основу беруть один з національних стандартів провідних країн світу. За право розробляти МС між країнами існує конкуренція. Над МС працюють робочі групи відповідних ТК. Проект МС погоджують комітети – члени ISO або інших міжнародних організацій. Після погодження проект МС розсилають усім комітетам-членам для голосування. Стандарт приймають як міжнародний у разі отримання не менше 75% їхніх голосів та затверджують більшістю голосів членів Ради стандартизації. Затвержені стандарти видають на робочих мовах ISO.

МС акумулюють новітні досягнення науки й техніки провідних країн світу, відображають інтереси більшості країн, тому їх беруть за основу при розробці національних та регіональних НД.

Співробітництво України з міжнародними та регіональними організаціями зі стандартизації включає безпосередню участь у роботі цих організацій і їхніх ТК. Україна бере участь у розробці МС, забезпечує їх використання в країні, здійснює роботу щодо гармонізації національних стандартів із МС та національними стандартами країн-партнерів.

Гармонізовані стандарти – це стандарти на один і той самий об'єкт, затверджені різними органами стандартизації, які забезпечують взаємозамінність виробів, процесів і послуг чи загальне однозначне розуміння результатів випробування або інформації [6].

В Україні відповідно до Закону «Про стандартизацію» (2014) та на виконання Програми робіт з національної стандартизації на 2016 р. ДП «УкрНДНЦ» видано Наказ № 244 від 22.08.2016 р. «Про прийняття національних нормативних документів України, гармонізованих з міжнародними та європейськими нормативними документами, та скасування національних стандартів України» [9].

Згідно з цим Наказом серед 34 стандартів ДСТУ ISO, ДСТУ ІЕС, ДСТУ EN з різних сфер діяльності з наданням чинності з 1 вересня 2016 р. було прийнято три стандарти серії «Інформація і документація», які регламентують діяльність бібліотечно-інформаційної сфери:

1. ДСТУ ISO 2789:2016 (ISO 2789:2013, IDT) Information and documentation – International library statistics. Інформація та документація. Міжнародна бібліотечна статистика.

2. ДСТУ ISO 11620:2016 (ISO 11620:2014, IDT) Information and documentation – Library performance indicators. Інформація та документація. Показники функціонування бібліотек.

3. ДСТУ ISO 16439:2016 (ISO 16439:2014, IDT) Information and documentation – Methods and procedures for assessing the impact of libraries. Інформація та документація. Методи та процедури оцінювання впливу бібліотек.

ДСТУ ISO 2789:2016 (ISO 2789:2013, IDT) Information and documentation – International library statistics. Інформація та документація. Міжнародна бібліотечна статистика визначає правила для бібліотек та інформаційних центрів на збирання та відображення статистики для цілей міжнародної звітності; забезпечення узгодженості між країнами для тих статистичних вимірювань, які найчастіше використовуються в бібліотеках, але не стосуються міжнародної звітності; використання статистики для менеджменту бібліотечних та інформаційних сервісів. У стандарті подано основні терміни та визначення, поточні завдання бібліотек, рекомендації щодо збирання, обчислення всіх типів ресурсів і сервісів, які бібліотеки пропонують своїм користувачам, використання показників функціонування та поширення знань про процес вимірювання цих показників. Згідно з рекомендаціями, викладеними в стандарті, бібліотеки мають збирати всі відомості, перелічені в ньому, які мають відношення до їхньої діяльності. Передбачено, що за необхідності

до цього стандарту будуть внесені додаткові статистичні вимірювання. ДСТУ ISO 11620:2016 (ISO 11620:2014, IDT) Information and documentation – Library performance indicators. Інформація та документація. Показники функціонування бібліотек визначає ряд показників відносно якості бібліотечних сервісів, сприяє поширенню знань щодо вимірювання цих показників. Стандарт забезпечує технологію, короткі визначення показників, аналіз необхідних даних. Показники функціонування, які містяться в цьому стандарті, широко використовуються на практиці, задокументовані в бібліотекознавчих виданнях, успішно протестовані та виправлені завдяки національним зусилля. Деякі описи показників є модифікацією показників внаслідок практичного досвіду або необхідності в спілкуванні.

Стандарт застосовується для всіх типів бібліотек у всіх країнах, однак не всі показники застосовуються в усіх бібліотеках. Показники функціонування можуть використовуватися для порівняння проміжків часу в одній бібліотеці. Також доцільно здійснювати порівняння між бібліотеками, під час якого необхідно брати до уваги будь-які розбіжності в структурах і атрибутах установ. Показники функціонування, що містяться в цьому стандарті, не відображають усіх можливих методів вимірювання чи розвитку. Стандарт пропонує лише прийнятні, протестовані та публічно доступні методології і підходи до вимірювання функціонування бібліотек. Передбачено, що стандарт буде й надалі підтримуватися робочою групою, яка здійснюватиме подальший моніторинг і внесення додаткових показників після їх тестування та визнання.

Стандарт ДСТУ ISO 11620:2016 не містить показників для оцінювання впливу бібліотечних сервісів на окремих людей, спільноту, яку обслуговує бібліотека, чи на суспільство. Оцінювання впливу бібліотеки деталізовано в ДСТУ ISO 16439:2016 (ISO 16439:2014, IDT) Information and documentation – Methods and procedures for assessing the impact of libraries. Інформація та документація. Методи та процедури оцінювання впливу бібліотек, який розроблено у відповідь на міжнародні вимоги щодо характеристик оцінювання впливу бібліотек.

Цей стандарт визначає основні терміни щодо методів оцінювання впливу бібліотек з метою стратегічного планування та менеджменту якості роботи бібліотек; полегшення порівняння бібліотечного впливу в часі та між бібліотеками подібного типу і призначення; визначення ролі й значення бібліотек для навчання і наукових досліджень, освіти, культури, соціального й економічного життя; підтримки політичних рішень за рівнем обслуговування та стратегічних цілей щодо бібліотек.

У стандарті наведено багато прикладів обстежень впливу бібліотек, викладено рекомендації щодо вибору методів для різноманітних цілей.

Методи, описані в цьому стандарті, відображають не усі можливі методи чи оцінки, а лише ті, що найчастіше використовуються та виявляються найефективнішими для оцінювання впливу бібліотеки. Оскільки існує багато різних типів бібліотек, які мають ряд унікальних характеристик (структура, фінансування, управління тощо), з різними завданнями, групами населення, яке вони обслуговують, стандарт не виключає застосування методів оцінювання, що не зазначені в ньому. Водночас не всі описані в цьому стандарті методи корисні для всіх бібліотек.

Вищезазначені стандарти прийняті методом підтвердження [7]. Це означає, що вони гармонізовані з міжнародним стандартами. Їхні офіційні копії складаються з підтверджувального повідомлення та тексту документа в незмінному вигляді мовою оригіналу – англійською.

Право власності на всі національні стандарти, кодекси ustalеної практики, класифікатори та каталоги належить державі. Офіційні паперові копії стандартів наразі мають право виготовляти й розповсюджувати ДП «УкрНДНЦ» відповідно до Загальних правил з виготовлення та розповсюдження офіційних копій нормативних документів на паперових носіях, затверджених наказом ДП «УкрНДНЦ» від 11 листопада 2012 р. № 207, та 32 організації, які працюють згідно з відповідними агентськими угодами. У цих Правилах визначено види документів, копії яких можуть виготовляти та розповсюджувати агенти, а саме: копії національних стандартів, кодексів ustalеної практики, класифікаторів, каталогів, а також міждержавних нормативних документів.

Офіційні електронні копії НД наразі розповсюджує тільки ДП «УкрНДНЦ» двома способами: через сайт інтернет-магазину стандартів shop.ukrndnc.org.ua, коли клієнту надається можливість завантажити оплачені копії у власному електронному кабінеті, та за індивідуальним замовленням клієнта, коли копії надсилаються на електронну адресу замовника.

Неможливість безкоштовного вільного доступу користувачів до МС потребує консолідації бібліотечних фахівців щодо підготовки уніфікованого робочого перекладу стандартів серії «Інформація і документація», експертизи провідними науковцями в галузі стандартизації та бібліотечної справи, розроблення науково-методичних рекомендацій щодо впровадження нових МС.

Отже, створена в незалежній Україні система стандартизації базується на правових засадах, встановлених Законом України «Про стандар-

тизацію» (2014), інших нормативних, організаційно-розпорядчих документах – ДСТУ, наказах центрального органу виконавчої влади у сфері стандартизації, Положенні про ТК, Положенні про ПК.

Органами стандартизації в Україні є: центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері стандартизації; центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику в сфері стандартизації; НОС; ТК стандартизації; підприємства, установи й організації, які здійснюють стандартизацію.

У сфері інформації, документознавства, видавничої, бібліотечної та архівної справ здійснює свою діяльність ТК 144 «Інформація і документація». До його складу входить ПК 4 «Бібліотечна діяльність», основними напрямками роботи якого, зокрема, є розроблення, розгляд, узгодження й підготовка до затвердження проектів стандартів у відповідній галузі; сприяння впровадженню і використанню міжнародних та національних стандартів; налагодження ефективної взаємодії між бібліотечними фахівцями з метою вирішення питань стандартизації на основі консенсусу, обміну досвідом.

Результати стандартизації оцінюються тими змінами, які відбулися в різних сферах життєдіяльності людини внаслідок покращення якості, доступності та конкурентоспроможності продуктів і послуг, встановлення їх відповідності потребам суспільства; раціонального використання ресурсів; подолання бар'єрів у процесі нормативного, технічного й інформаційного забезпечення; підвищення соціально-економічного та культурного рівня у країні в цілому.

Список використаних джерел

1. Гармонізація державної системи стандартів в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://studcon.org/garmonizaciya-derzhavnoyi-systemy-standartiv-v-ukrayini>. – Назва з екрана.

2. Державна стандартизація в Україні та міжнародна стандартизація [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.com/14780-71850432/marketing/derzhavna_standartizatsiya_ukrayini_mizhnarodna_standartizatsiya. – Назва з екрана.

3. *Еланцева О.* Стандартизация и сертификация в социально-культурном сервисе и туризме / О. Еланцева. – 2-е изд, стереотип. – Москва : Флинта, 2012. – 376 с.

4. Загальні відомості про ДП «УкрНДНЦ» [Електронний ресурс]. –

Режим доступу: http://ukrndnc.org.ua/index.php?option=com_content&task=view&id=16&Itemid=2. – Назва з екрана.

5. Інформація про національний орган стандартизації, функції якого виконує державне підприємство «Український науково-дослідний і навчальний центр проблем стандартизації, сертифікації та якості» (ДП «УкрНДНЦ») [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=81730_ebd-c14-7-48_fe-aad6-ab7_e2595_b3_b4&title=InformatsiiaProNatsionalniiOrganStandartizatsii-FunktsiiYakogoVikonuDerzhavnePidprimstvoukrainskiiNaukovodoslidniiNavchalniiTsentrProblemStandartizatsii-SertifikatsiiTaYakostidpukrndnts. – Назва з екрана.

6. *Литвинська С.* Гармонізація українських національних стандартів серії «Інформація та документація» з міжнародними й європейськими: здобутки і перспективи / С. В. Литвинська // *Ukrainian Scientific Journal of Information Security*. – 2012. – № 2 (18). – С. 43–47.

7. Методи прийняття міжнародних і регіональних стандартів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://tovar.dt-kt.net/books/book-7/chapter-616/>. – Назва з екрана.

8. Міжнародні стандарти та їх використання різними країнами [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.com/10810806/ekonomika/mizhnarodni_standarti_vikoristannya_riznimi_krayinami. – Назва з екрана.

9. Про прийняття національних нормативних документів України, гармонізованих з міжнародними та європейськими нормативними документами, та скасування національних стандартів України : Наказ ДП «УкрНДНЦ» від 22 серп. 2016 р. № 244 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://document.ua/pro-priinjattja-nacionalnih-normativnih-dokumentiv-ukrayini-doc281020.html>. – Назва з екрана.

10. Про стандартизацію : Закон України від 17 трав. 2001 р. № 2408-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2408-14>. – Назва з екрана.

11. Про стандартизацію: Закон України від 05 черв. 2014 р. № 2408-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1315-18>. – Назва з екрана.

12. Процедури створення, діяльності та припинення діяльності технічних комітетів стандартизації : ДСТУ 1.14:2015. Чинний з 2016–04–01. – Київ : ДП «УкрНДНЦ», 2016. – 41 с.

13. *Сыцко В.* Стандартизация и оценка соответствия / В. Сыцко [и др.]. – Минск : Вышэйш. шк., 2012. – 237 с.

14. Технічний комітет стандартизації «Інформація і документація» (ТК 144) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.uinpei.kiev.ua/viewpage.php?page_id=246. – Назва з екрана.

15. Standardization and related activities – General vocabulary = Normalisation et activites connexes – Vocabulaire general = Стандартизація і смежные виды деятельности. Общий словарь : Руководство [Электронный ресурс]. – 8-е изд. – ISO/IEC GUIDE 2:2004 (E/F/R). – Режим доступа: http://www.metroatom.ru/download/metroatom/terms/iso_iec_guide_2_2004.pdf. – Загл. с экрана.

References

1. Garmonizatsiia derzhavnoi systemy standartiv v Ukraini [Harmonization of the state system of standards in Ukraine]. *studcon.org*. Retrieved from <http://studcon.org/garmonizaciya-derzhavnoui-systemy-standartiv-v-ukrayini> [in Ukrainian].

2. Derzhavna standartyzatsiia v Ukraini ta mizhnarodna standartyzatsiia [State standardization in Ukraine and international standardization]. *pidruchniki.com*. Retrieved from <http://pidruchniki.com/1478071850432/marketing/> [in Ukrainian].

3. Yelantseva, O. (2012). Standartizatsiia i sertifikatsiia v sotsialno-kulturnom servise i turisme [Standardization and certification in social and cultural services and tourism]. Moscow: Flinta [in Russian].

4. Zahalni vidomosti pro DP «UkrNDNTs» [General information about SE «UkrNDNC»]. *ukrndnc.org.ua*. Retrieved from http://ukrndnc.org.ua/index.php?option=com_content&task=view&id=16&Itemid=2 [in Ukrainian].

5. Informatsiia pro natsionalnyi orhan standartyzatsii, funktsii yakoho vykonue derzhavne pidpnyemstvo «Ukrainskyi naukovo-doslidnyi i navchalnyi tsentr problem standartyzatsii, sertyfikatsii ta yakosti» (DP «UkrNDNTs») [Information about the national standardization body, whose functions are performed by the state enterprise «Ukrainian Research and Training Center for Standardization, Certification and Quality» (SE «UkrNDNTs»)]. *me.gov.ua*. Retrieved from http://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=ukUA&id=81730_ebd-c147-48_fe-aad6-ab7_e2595_b3_b4&title=InformatsiiaProNatsionalniiOrganStandartizatsii-FunktsiiYakogoVikonuDerzhavnePidprimstvoukrainskiiNaukovodoslidniiNavchalniiTsentrProblemStandartizatsii-SertifikatsiiTaYakosti-dpukrndnts [in Ukrainian].

6. Lytvynska, S. (2012). Harmonizatsiia ukrainskykh natsionalnykh standartiv serii «Іnformatsiia ta dokumentatsiia» z mizhnarodnymi i yevro-

peiskymy: zdotuky i perspektyvy [Harmonization of the Ukrainian national standards of the «Information and Documentation» series with international and European: achievements and perspectives]. *Ukrainian Scientific Journal of Information Security*, no. 2 (18), pp. 43–47 [in Ukrainian].

7. Metody pryynyattya mizhnarodnykh i rehionalnykh standartiv [Methods of adopting international and regional standards]. *tovar.dt-kt.net*. Retrieved from <http://tovar.dt-kt.net/books/book-7/chapter-616/> [in Ukrainian].

8. Mizhnarodni standarty ta yikh vykorystannia riznymy krainamy [International standards and use of different countries]. *pidruchniki.com*. Retrieved from http://pidruchniki.com/10810806/ekonomika/mizhnarodni_standarti_vikoristannya_riznimi_krayinami [in Ukrainian].

9. Pro pryiniattia natsionalnykh normatyvnykh dokumentiv Ukrainy, harmonizovanykh z mizhnarodnymy ta yevropeiskymy normatyvnymy dokumentamy, ta skasuvannia natsionalnykh standartiv Ukrainy: nakaz 22 serp. 2016 r. № 244 [On adoption of national normative documents of Ukraine, harmonized with international and European normative documents, and abolition of national standards of Ukraine: order from August 22, 2016, № 244]. *document.ua*. Retrieved from <http://document.ua/pro-priinjattja-nacionalnih-normativnih-dokumentiv-ukrayini-doc281020.html> [in Ukrainian].

10. Pro standartyzatsiiu: Zakon Ukrainy vid 17 trav. 2001 r. № 2408-III [On Standardization: Law of Ukraine of May 17, 2001 No. 2408-III]. (2001). *zakon3.rada.gov.ua*. Retrieved from <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2408-14> [in Ukrainian].

11. Pro standartyzatsiiu: Zakon Ukrainy vid 05 cherv. 2014 r. № 2408-III. [On standardization: Law of Ukraine dated June 5, 2014, no. 2408-III]. (2014). *zakon2.rada.gov.ua*. Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1315-18> [in Ukrainian].

12. DSTU 1.14:2015 Protsedury stvorennia, diialnosti ta pryypynennia diialnosti tekhnichnykh komitetiv standartyzatsii [Procedures for the establishment, operation and termination of technical standardization committees]. (2016). Kyiv: DP «UkrNDNTs» [in Ukrainian].

13. Sytsko, V. (2012). Standartyzatsiia i otsenka sootvetstviia [Standardization and conformity assessment]. Minsk: Vysh. shk. [in Russian].

14. Tekhnichniyi komitet standartyzatsii «Informatsiia i dokumentatsiia» (TK 144) [Technical standardization book «Information and Documentation» (TC 144)]. *www.uintei.kiev.ua*. Retrieved from http://www.uintei.kiev.ua/viewpage.php?page_id=246 [in Ukrainian].

15. Standardization and related activities – General vocabulary = Normalisation et activites connexes – Vocabulaire general = Standartiyzatsiia

i smezhnie vidy deiatelnosti. Obshchii slovar: Rukovodstvo. (2004). *ISO/IEC GUIDE 2:2004*. www.metroatom.ru. Retrieved from http://www.metroatom.ru/download/metroatom/terms/iso_iec_guide_2_2004.pdf [in Russian].

Стаття надійшла до редакції 19.05.2018.

Olena Yakovenko,

Cand. Sci. (Historical), Senior Research Associate,

V. I. Vernadsky National Library of Ukraine,

Ukraine, Kyiv

Modern Aspects of Normative Support of Standardization in the Library Sphere

The article defines the basic concepts, goals, principles, key directions of standardization. Some aspects of the activity of standardization authorities are covered: the central executive authority that is responsible for ensuring the formation of state policy in the sphere of standardization; the central executive authority called to implement the state policy in the sphere of standardization; the national standardization authority; technical committees for standardization; enterprises, institutions, organizations that carry out standardization.

The normative provision of standardization in independent Ukraine are considered, in particular, the Law of Ukraine «On Standardization» (2014), other normative documents – DSTU, orders of the central executive authority in the sphere of standardization, «Regulations on TC», «Regulations on the SC». It is determined that one of the main results of standardization is the development, implementation, dissemination of international and national standards, in particular in the library field. New international standards having the status of national ones are characterized: DSTU ISO 2789: 2016 (ISO 2789: 2013, IDT) Information and documentation – International library statistics, DSTU ISO 11620: 2016 (ISO 11620: 2014, IDT) Information and documentation – Library performance indicators, DSTU ISO 16439: 2016 (ISO 16439: 2014, IDT) Information and documentation – Methods and procedures for assessing the impact of libraries.

Keywords: standardization, standardization authorities, international standard, national standard, library sphere, V. I. Vernadsky National Library of Ukraine (VNLU).